

KVALITET

INTEGRITET

ENTUSIASME

LAGSPILL

Norsk Institutt for naturforskning, NINA, er et nasjonalt og internasjonalt kompetansesenter innen naturforskning. Vår kompetanse utøves gjennom forskning, utredningsarbeid, overvåking og konsekvensutredninger. NINA har ca 150 ansatte. NINA er et institutt i Miljøalliansen. Fakta-ark gir populariserte sammendrag av publikasjoner fra NINA

Ulven - en art som setter følelser i sving: DET FINNES IKKE ÉN GOD LØSNING FOR FORVALTNING

Få arter setter følelsene i sving som de store rovdyra, og ulven er helt spesiell i denne sammenheng. For noen representerer ulven en trussel mot næring og jakt, mens andre gleder seg over at den igjen finnes i norsk natur.

Kompromisser

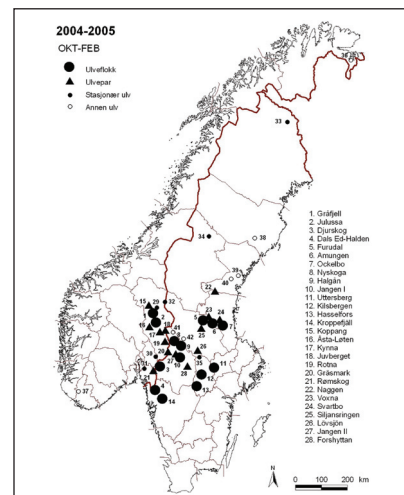
En ting synes imidlertid sikkert når det gjelder forvaltning av store rovdyr: det finnes ikke én god og riktig løsning, men mer eller mindre akseptable kompromisser som fanger opp synspunktene fra de ulike «brukergruppene» (grunneiere, husdyreiere, jegere, naturvernere, friluftslivsinteresserte). Et overordnet mål for det skandinaviske ulveprosjektet SKANDULV har vært å samle inn og formidle kunnskap om ulv slik at ulike brukergrupper kan finne fram til akseptable forvaltningsmodeller.

Del av en felles bestand

Ulven i Norge er del av en bestand felles med Sverige, og er i dag etablert i de sentrale og sørlige deler av den skandinaviske halvøya. Gjennom tidene har ulv hatt tilhold over hele den skandinaviske halvøya, men med varierende bestandstetthet. Dagens utbredelse faller sammen med det geografiske tyngdepunktet for historisk avskyting av ulv.

Var praktisk talt utryddet

Første halvdel av det 19. århundre regnes som den siste store ulveperioden her i landet. Da nådde bestanden en topp midtveis i århundret med 281 felte dyr i 1851. Rundt 1880 var bestanden så redusert at det kun ble felt 20-30 dyr per år. Deretter fulgte 100 år hvor bestanden ynglet tilstrekkelig til å overleve nord i landet, men ikke i sør. I Sverige startet nedgangen noe tidligere fra en topp på 675 felte dyr i 1834. I 1966 var

Utbredelsen av ulveflokker, revirmarkerende par og andre stasjonære ulver i Skandinavia, samt andre forekomster av ulv registrert i Norge og delvis i Sverige i snøperioden fra 1. oktober til 28. februar 2004-2005.

ulven praktisk talt utryddet fra både Norge og Sverige, og ingen ynglinger av ulv ble bekreftet på den skandinaviske halvøya i årene 1965-1977. Det er ikke klart hva nedgangen mot slutten av det 19. århundre skyldes, men noen av hypotesene er sterk nedskyting og sykdom.

Bestandsovervåking og radiomerking

Å kunne vurdere framtidig utvikling i en ulvebestand er viktig for å ta avgjørelser om aktuelle forvaltnings tiltak. Bestandsdynamikk hos ulv

Bestandsovervåkingen av ulv i Norge og Sverige er koordinert på tvers av grensen, og feltregistreringer har pågått i begge land siden 1978. For kontroversielle arter som ulv er det viktig at bestandsdata kvalitetssikres. Overvåkingen av ulv benytter samme metoder og vurderingskriterier på norsk og svensk side.

100 merkinger

I ulveforskningsprosjektet SKANDULV ble det i perioden 1998-2005 foretatt i alt 100 merkinger av 70 individer. Dyrene ble utstyrt med telemetrihalsbånd og/eller øremerker, og ulvene ble fanget med helikopter og bedøvelsesgevær. På ulver med konvensjonelle sendere (VHF) ble et relativt stort antall ulver ommerket i 2003-2004 med GPS-halsbånd. GPS-teknologi førte til en mer kontinuerlig overvåking med 3-48 posisjoner per døgn.

Bedøvet ulv påsatt radiosender.
Foto: Hans Christian Pedersen

avhenger av bestandens sammenheng med hensyn til dyrenes sosiale status. Vi må derfor ikke bare vite antall dyr, men også hvor stor andel av disse som potensielt reproducerer.

Ulven er ingen typisk villmarksart

Ulv har vært ansett som en typisk villmarksart, men i dag vet vi at dette ikke er riktig.

Etableringen av ulv i det norske Mosse- reviret i Østfold er et illustrerende eksempel. Her — hvor den menneskelige aktiviteten er uvanlig høy til ulvevirer å være — er dyrene mest aktive om natten, og i ro om dagen, mens ulvene i revir som er mer upåvirket av mennesker er mest aktive om morgenen og formiddagen.

Ulvne gikk over fra å være aktive til å holde seg i ro under de mest intensive timene av elgjakta, det vil si morgen og formiddag. Dermed minsket de risikoen for overraskende møter med mennesker.

REFERANSE TIL FAKTA-ARKET:

Gunnerød, T.B. (red.) 2006. Det skandinaviske ulveprosjektet SKANDULV. - NINA Faktaark 1-2006. 2s.

STOFFET ER HENTET FRA:

NINA Rapport 117

Hans Chr. Pedersen
Petter Wabakken
Jon M. Arnemo
Scott M. Brainerd
Henrik Brøseth
Hege Gudersen
Olav Hjeljord
Olof Liberg
Håkan Sand
Erling J. Solberg
Torstein Storaas
Thomas H. Strømseth
Hilde Wam
Barbara Zimmermann:

«Rovilt og Samfunn (RoSa)

Det skandinaviske ulveprosjektet — SKANDULV Oversikt over gjennomførte aktiviteter i 2000-2004».

BESTILLING:

NINA Rapport 117

kan bestilles fra NINA
Pris: kr. 250,-

Rapporten kan også lastes ned gratis på NINAs nettsider: <http://www.nina.no/archive/nina/PppBasePdf/rapport/2006/117.pdf>

REDAKTØR:

Tor B. Gunnerød

LAYOUT:

Ingrid W. Arntzen
Grafisk seksjon ved NINA

REDIGERING OG PRODUKSJON:

Hans Georg Jürgens

TRYKK:

Trykkerihuset Skipnes AS

ISSN 1503-5158

OVER 90 YNGLINGER AV ULV SIDEN 1978

Siden 1978 er det påvist 90 sikre og ytterligere 7 mulige ynglinger av ulv på den skandinaviske halvøya.

Yngling av ulv på norsk side

Yngling av ulv på norsk side i nyere tid ble først bekreftet i 1997. Antall nye revir med yngling i ett år er en parameter med verdifull informasjon om bestandens nåværende utvikling og spredning. At antall nye ynglinger synker eller er lavt, er enten et resultat av at bestanden er i ferd med å mettes og at det ikke er rom for flere revir, eller at dødeligheten overstiger produksjonen

tilstrekkelig til at utvandrende dyr ikke møtes og etablerer nye revir. Kun det siste er for tiden aktuelt for ulv i Skandinavia.

Fødes først i mai

Ulv i sørlige deler av Norge og Sverige fødes normalt i begynnelsen av mai. Nyfødte ulvevalper forblir i hiet i tre uker, og er i denne perioden svært sårbare for illegal jakt.

Kan få 11 valper

Ulv blir normalt kjønnsmoden den

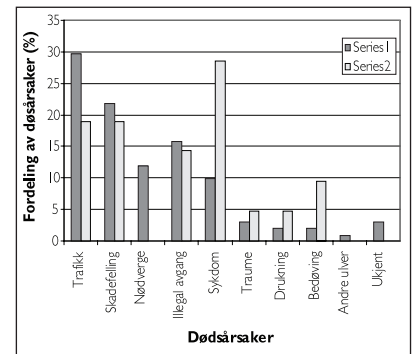
andre vinteren de lever, og tisper kan få valpekull årlig fram til de er minimum 11 år. Ulv kan få inntil 11 valper i kullet, men en normal kullstørrelse er 4-6 valper. Kull på 8 valper er født både i Norge og Sverige de senere år. I reetablerende ulvebestander ligger normalt kullstørrelsen høyere enn i godt etablerte bestander. Det som bestemmer kullstørrelsen hos ulv, er hovedsaklig tispens kondisjon. Det er mengde tilgjengelig næring som avgjør tispens kondisjon, og følgelig antallet valper i kullet.

Mennesket stod for 80 prosent av ulvedødeligheten

Totalt kjenner vi dødsårsak hos 101 døde ulv fra perioden 1977-2004 (figuren). Mennesket står for 81,2 % av denne dødeligheten: 49,5 % ble skutt, enten illegalt eller som skadefelling, mens 29,7 % ble drept langs vei eller jernbane. Den skjeve kjønnsfordelingen relatert til dødsårsaker følger kjønnsfordelingen blant totalt antall døde ulv. Av sykdom har skabb forårsaket dødelighet på ulv i bestanden i nyere tid. Så langt er seks ulver enten funnet døde eller avlivet pga. sykdommen. Totalt har ulv i fem ulike revir testet positivt for skabb. Det er også fun-

net ulv som er drept av elg, som er drept av andre ulver, har druknet eller er døde av ukjent grunn. I materialet er også inkludert to ulver som har dødd på grunn av komplikasjoner under narkose ved merking.

Dødsårsaker hos 21 radiomerkede ulver i samme tidsrom viser at menneskelig aktivitet står for 71,4 % av dødeligheten, hvorav legal og illegal jakt står for 33,3 % av den totale dødeligheten og trafikk står for 19,0 %, mens sykdom som skabb står for hele 28,6 %.

Dødsårsaker hos 101 skandinavisk ulv (lys) og 21 radio-merkede ulver (mørk) for perioden 1977-2004

Lever av elg

I Norge og Sverige utgjør elgkjøtt mer enn 95 % av alt kjøtt som konsumeres av ulven. Ulven dreper ikke en hvilken som helst elg. Av 209 ulvedrepte elger var hele 80 % enten kalv (64 %) eller åring (16 %), mens 11 % var fra den eldste aldersgruppen, 11 år og eldre. De resterende 9 % var fullvoksne elger i sin beste alder (2-11 år). Det var en tydelig dominans av elgkyr (>80 %) i de to eldste aldersgruppene.

Innavl

Gjennom å kombinere data fra DNA-analyser av ulike typer av ulvemateriale med feltinformasjon, har vi skaffet oss en detaljert kunnskap om slektskapsforholdene i vår ulvebestand. Denne kartleggingen av ville ulver er helt enestående i verdenssammenheng. I perioden 1983-2003 er det dannet 31 ulike

par i den skandinaviske ulvebestanden som også har ynglet. Av disse er opprinnelsen hos begge dyr i 27 av parene beregnet. Dette innebærer at også graden av innavl (innavlskoeffisient) for disse 27 parene og deres avkom kan beregnes.

Bestandsvekst

Fram til 1990-91 var årlig tilvekst i bestanden av ulv i Norge og Sverige liten, og bestanden holdt seg på under ti dyr. Siden det for første gang i nyere tid skjedde mer enn én yngling per år våren 1991, har bestanden derimot vokst tilnærmet kontinuerlig med en jevn årlig tilvekst. Den gjennomsnittlige tilveksten i bestanden har siden 1990 vært mellom 20 og 29 % for de ulike kategoriene ulv. Den jevne tilveksten er et resultat av stabil reproduksjon og dødelighet, og gjør at bestanden

har fulgt en såkalt eksponentiell vekstkurve. Det innebærer at den vokser med et relativt høyere antall dyr for hvert år etter som totalantallet av ulv øker.

Prinsipper for radiomerking

For å merke dyr med radiosender kreves tillatelser fra DN og Forsøksdyrutvalget. I tillegg kreves tillatelse for bruk av motorferdsel i utmark samt landingstillatelser dersom man benytter helikopter. I tillegg følges egne protokoller og retningslinjer for selve merkeprosedyren hvor dyrenes velferd står helt sentralt. NINA har som målsetting og holde et så lavt antall radiomerka dyr som mulig, samtidig sikre god kvalitet på forskningen som utøves.